

VÝROČNÁ SPRÁVA O ČINNOSTI SLOVENSKEHO NÁRODNÉHO ARCHÍVU ZA ROK 2021

V súlade so zákonom č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach v znení neskorších predpisov je Slovenský národný archív (ďalej tiež SNA) štátnym ústredným archívom zriadeným MV SR na plnenie úloh štátnej správy na úseku archívov a registratúr. SNA je zariadením sekcie verejnej správy MV SR a pri výkone odborných činností a výkone štátnej správy je riadený odborom archívov a registratúr (ďalej len OAR). Na čele SNA stojí riaditeľ.

Riadenie

Personálna situácia v oblasti riadenia bola v roku 2021 naďalej stabilizovaná. Všetci piati vedúci oddelení sú zapracovaní, spĺňajú stanovené požiadavky a popri štandardnom plnení stále náročnejších povinností, prichádzajú aj s inovatívnymi nápadiami a iniciatívami.

Samotná riadiaca a organizačná činnosť sa už druhý rok po sebe musela prispôbiť prichádzajúcim vlnám koronavírusovej epidémie prinášajúcim karanténne výpadky zamestnancov, striedajúce sa vykonávanie práce z domu, obmedzené prevádzkovanie bádateľne, dodržiavanie prísnych hygienických opatrení atď., ktoré značne obmedzovali celú činnosť archívu a do značnej miery znemožňovali plánovanie či stanovovanie termínov. Výbornou známkou profesionality riadiacich zamestnancov i samotných archivárov, je že aj za týchto podmienok dokázali zabezpečiť riadny chod a plnenie značne rozsiahlych úloh archívu. Priamym dôsledkom bol však mierny nárast času, ktorý boli vedúci zamestnanci nútení venovať riadiacej a organizačnej činnosti. Priebeh pandémie a stanovenie striktných obmedzujúcich opatrení v priebehu roku znemožnili okrem iného aj riadne zasadnutia vedeckej rady SNA, ktoré tak boli zrealizované iba formou per rolam, keďže technické vybavenie neumožnilo rokovanie on-line. Okrem schvaľovania archívnych pomôcok a projektov spracovania plánuje vedecká rada v roku 2022 pokračovať v rozpracovaní metodiky tvorby ďalších častí archívnych pomôcok (naplánovaný je *Úvod*), prerokovávanie ktorých bolo v roku 2021 znemožnené.

Personálny stav

Počas roku 2021 odišli do dôchodku celkom traja zamestnanci (v SBA prebieha v posledných dvoch rokoch generačná personálna výmena, keď sa z 12 zamestnancov vymenilo už 7) a žiaľ z iných dôvodov odišli aj ďalšie dve zapracované zamestnankyne

z OSAD 1. Aj keď sa väčšinou darilo prostredníctvom výberových konaní na ich miesta získať nových zamestnancov, v závere roka obsadeniu jedného práve uvoľneného miesta v OSAD 1 znemožnil realizáciu konania zavedený personálny stop stav a miesto bolo následne odvelené do zálohy.

Celkový počet materských dovolení (3) sa v priebehu roku príliš nemenil, vzhľadom na to, že sa do OSV na jeseň vrátila jedna zamestnankyňa, no už ku koncu roku iná zamestnankyňa z toho istého oddelenia na materskú dovolenku nastúpila.

Celkový systemizovaný stav SNA 63 zamestnancov, vrátane špecializovaného pracoviska SBA v BŠ, sa tak odvelením vyššie uvedeného miesta do zálohy v roku 2021 znížil na 62, čo opäť zhoršilo už tak výrazne podhodnotenú a viac ráz znižovanú systemizáciu (za cca 20 rokov až o 55%), v praxi takmer znemožňujúcu znižovať saldo spracovanosti.

OBRÁZOK 1 – Takmer celý rok trápila zamestnancov opäť pandémia. Foto: SNA.

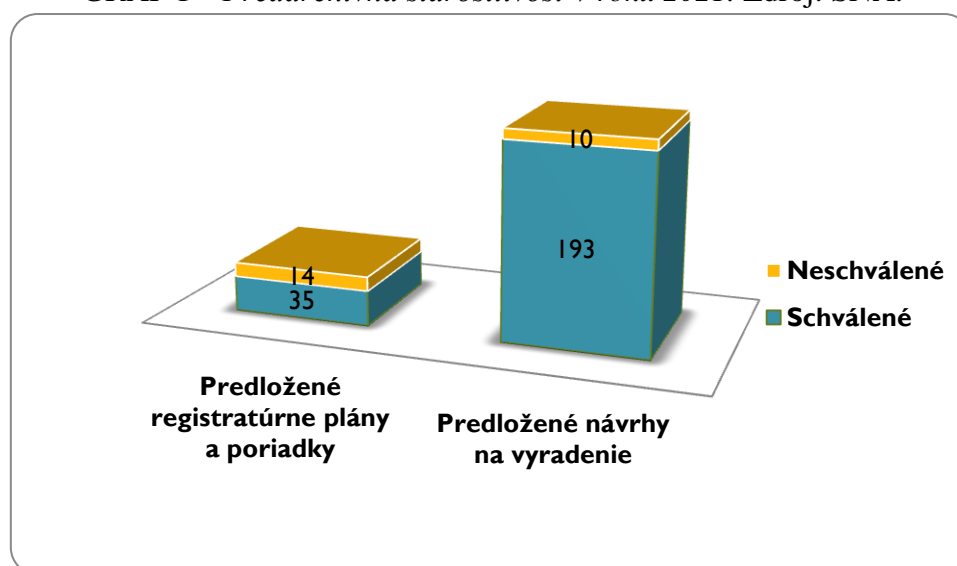
Predarchívna starostlivosť a evidencia

V priebehu roku 2021 poskytli zamestnanci OSV (aj z SBA) iba v oblasti predarchívnej starostlivosti individuálne konzultácie a metodické usmernenia viac ako 180 správcom registratúr. Aj kvôli výrazným obmedzeniam, v súvislosti s pandémiou Covid 19, bolo možné začať s vykonávaním kontrol u pôvodcov registratúr až koncom druhého štvrtroka - napriek tomu sa z naplánovaného počtu 32 vykonalo 27 kontrol. Nad rámec plánu zamestnanci zrealizovali jednu kontrolu v Slovak Telekom, a. s., takže celkovo za rok 2021 vykonali kontroly u 28 pôvodcov. Tie z plánovaných kontrol, ktoré nezrealizovali (Štatistický úrad SR, Ministerstvo dopravy a výstavby SR a tri ďalšie v pôsobnosti SBA) zaradili do plánu kontrol na rok 2022. Pôvodcovia registratúr predložili na posúdenie a schválenie 49 registratúrnych poriadkov a plánov, z ktorých bolo 35 schválených.

Na posúdenie a schválenie boli predložené aj 4 bádateľské poriadky pôvodcov s vlastným archívom a všetky 4 boli schválené.

Počet návrhov na vyradenie registratúrnych záznamov sa oproti predchádzajúcemu roku zvýšil prakticky o štvrtinu, takže v roku 2021 bolo predložených 203 návrhov na vyradenie, z ktorých bolo schválených 193 návrhov. Po vyradovacom konaní zamestnanci OSV zabezpečovali aj preberanie archívnych dokumentov do archívu. Archívne dokumenty prevzali od 38 pôvodcov registratúr, a to v celkovom množstve 247,37 bm, čo bolo výrazne väčšie množstvo (viac ako o polovicu) prevzatých dokumentov než v roku 2020. Do starostlivosti Slovenského národného archívu pribudli 4 nové organizácie (Klub reklamných agentúr Slovenskej republiky, Slovenská akademická informačná agentúra, Slovenská nadácia pre UNICEF a Slovenská živnostenská komora).

GRAF 1 – Predarchívna starostlivosť v roku 2021. Zdroj: SNA.

Ochrana archívnych dokumentov

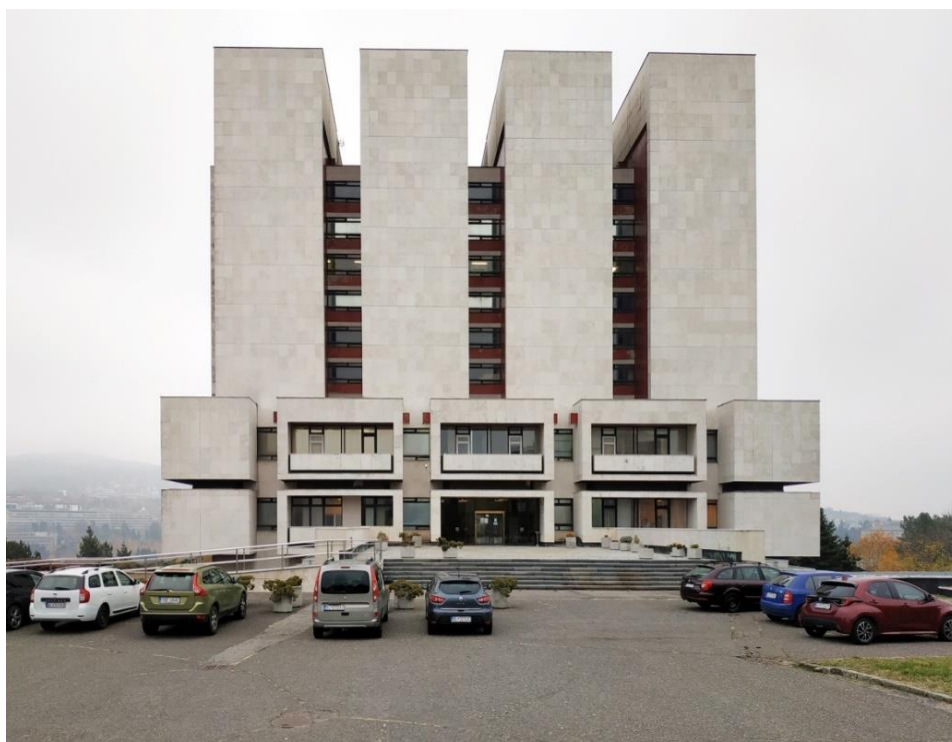
Budova SNA

Aj v roku 2021 je potrebné opätovne konštatovať nevyhovujúci stavebno-technický stav budovy, ktorého podrobný popis bol zo strany SNA už viac ráz spracovaný v Správach o stave budovy, predložených OAR a následne SVS MV SR. Napriek skutočnosti, že v pripravovanej novej koncepcii archívniectva je rekonštrukcia SNA na jednom z popredných miest, do rozpočtu na rok 2022 sa opäť nedostala ani požiadavka na vypracovanie odborného stavebno-technického posudku o stave budovy a plánov na jej rekonštrukciu.

Nadalej tak pretrvávajú nevyhovujúce klimatické podmienky v archívnych depotoch, čoho dôsledkom je trvalý pokles úrovne ochrany archívnych dokumentov. Vďaka neustálemu tlaku vedenia SNA, podporenému zo strany OAR a SVS, sa v priebehu roku postupne podarilo z väčšej časti ukončiť aspoň rekonštrukciu kotolne budovy SNA, vrátane výmeny automatizovanej riadiacej jednotky vykurovacieho systému.

Po niekoľkoročnom úsilí sa v závere roku podarilo zabezpečiť kompletnú sadu moderných meračov teploty a vlhkosti na všetky depotné poschodia budovy. Tieto zariadenia umožnia OOAD podrobný monitoring reálnych podmienok uloženia archívnych dokumentov v rámci budovy. Priebežné pravidelné vyhodnotenia by, v kontexte s priebežným prieskumom

stavu archívnych dokumentov, okrem iného, mohli umožniť zistiť napr. potrebu zmeny ich umiestnenia, či prípadné rôzne možné stavebno-ochranné zásahy v budove.

OBRÁZOK 2 – Aktuálny pohľad na budovu SNA. Foto: SNA.

Aj v roku 2021 sa aspoň podarilo opätovne zabezpečiť sterilizáciu ďalších niekoľko sto archívnych škatúl z najviac ohrozených archívnych fondov v sterilizačnom zariadení MK SR vo Zvolene. Priestor vyčlenený na ich uloženie v SNA je však už úplne zaplnený, takže po vysťahovaní archívnych dokumentov ŠABA a AMB z budovy SNA sa pripravuje rekonštrukcia celého 7. poschodia pre dlhodobé uloženie takto ošetrovaných archívnych fondov s cieľom ich izolácie, v snahe zamedziť prípadnú nákazu od iných dokumentov.

Budovy SBA BŠ

V hlavnej budove SBA sa podarilo čiastočne zrekonštruovať kuriérny byt (maľovanie, podlahy aj výmena nábytku) avšak ďalej pretrváva problém s iba provizórne opravenou zatekajúcou strechou (čaká sa na posudok pamiatkárov). Nevylepšil sa zatiaľ ani zlý stav druhej depotnej budovy archívu (opadávanie časti stropných obkladov). Doteraz neúspešne pokračuje aj hľadanie novej budovy, či aspoň úložných priestorov, keďže obe súčasné budovy sú už úplne zaplnené a SBA musel dočasne zastaviť preberanie archívnych dokumentov od niektorých pôvodcov. Riešenie zatiaľ nepriniesli ani rokovania generálneho riaditeľa SVS MV SR s primátorkou Banskej Štiavnice.

OBRÁZOK 3 – *Depotná budova SBA na Radničnom námestí v Banskej Štiavnici. Foto: SBA.*

Archívne depoty

Pozitívnu správou v tejto oblasti je, že sa v závere roku s pomocou CP Bratislava a OAR opätovne podarilo zrealizovať opravu ďalších 54 regálov v depotoch SNA (ostáva ich cca 120 nefunkčných). Čiastočne zložitú (vzhľadom na sterilizáciu niektorých fondov) kapacitnú situáciu archívu pomohlo riešiť aj zavŕšenie sťahovania ŠABA zo zapožičaných priestorov na 7. poschodí do vlastných depotov v Plaveckom Podhradí. Rokovaním s AMB sa podarilo dosiahnuť prísľub vysťahovania jeho dočasne uložených AD na rovnakom poschodí v priebehu 1. polroka 2022. Kritickou tak ostáva predovšetkým situácia v SBA, vzhľadom na vyššie spomenuté úplné zaplnenie jeho depotov.

Z pozitívnych krokov treba tiež pripomenúť realizáciu komplexnej výmeny univerzálnych zámkov vchodov do depotov, ktorá opätovne umožnila obnoviť pôvodný stav, keď sa všetky dvere na jednom poschodí otvárajú jedným univerzálnym kľúčom.

Digitalizácia

V rámci systematickej digitalizácie archívnych dokumentov bolo v roku 2021 vyhotovených celkovo 88 083 digitálnych záznamov archívnych dokumentov - číslo sa, vzhľadom na nevyhovujúci stav skenerov, neustále mierne znižuje.

Pokračovalo sa predovšetkým v digitalizácii osobného fondu Dušana Samuela Jurkoviča, fondu Hodnoverné miesto Spišskej Kapitulky a fondu Turčiansky konvent.

V roku 2021 sa prakticky ukončila digitalizácia fondu Kanonické vizitácie. Fond obsahuje cca 281 ks mikrofilmov a orezávanie posledných niekoľko záberov ukončuje zamestnankyňa OSAD 1.

Mimo systematickej digitalizácie SNA mimoriadne zrealizoval kompletne nafotenie transportných zoznamov povojnových presídlencov do Maďarska pre potreby Slovenského pozemkového fondu a medzirezortnej komisie ku konfiškátom.

SBA dosiahol v roku 2021 významný míľnik, keď bola po 15 rokoch ukončená digitalizácia mapovej časti najvýznamnejšieho a najrozsiahlejšieho fondu SBA – Hlavného komorského-gréfskeho úradu. V rámci nej bolo zdigitalizovaných viac ako 21 000 rôznoformátových máp a technických plánov zo 17. až 20. storočia. Mnohé z archívnych dokumentov sú v poškodenom stave a ich digitalizácia je dôležitým príspevkom k ich ochrane a zachovaniu, kým nebude možné ich zreštaurovať.

V priebehu roku 2021 sa vo všetkých oddeleniach pristúpilo aj k digitalizácii starších archívnych pomôcok v rámci nižšie uvedenej aktivity ich postupného zverejňovania na web stránke SNA. Celkovo bolo takto novo zdigitalizovaných a uložených na úložisku SNA takmer 50 archívnych pomôcok.

V závere roku sa začala pripravovať rozsiahla digitalizácia vybraných archívnych fondov (zabezpečená automobilnými opravovňami MV SR), ktoré budú odstúpené ÚPN.

Reštaurovanie a konzervovanie

Na reštaurátorskom pracovisku SNA sa naďalej pokračovalo s reštaurovaním osobného fondu Dušana Samuela Jurkoviča, zreštaurovaných bolo ďalších 180 diel, prevažne na pauzovacích papieroch. Diela sa spracovávali do samostatnej databázy, priebežne sa čistili, reštaurovali a vyhotovovali sa na ne ochranné obaly.

Pokračovalo sa aj s reštaurovaním fondu Kancelária prezidenta republiky, zreštaurovalo sa ďalších 50 archívnych škatúl.

Po viac ako 20. rokoch bol komplexne opravený, zreštaurovaný a v niektorých prípadoch doplnený obsah všetkých výstavných vitrín SNA.

Ako každý rok, okrem vlastných dokumentov SNA, sa v roku 2021 opäť reštaurovali aj najcennejšie archívne dokumenty (prevažne listiny) z iných štátnych archívov: ŠATR (4 dokumenty), ŠANR (2 dokumenty) ŠABA (5 dokumentov) a SNA SBA (4 dokumenty).

Na pracoviskách OOAD sa tiež realizovali aj grafické práce – pozvánky, grafické úpravy dokumentov, grafické návrhy panelov, grafické úpravy publikácií. Realizovali sa aj knižárske práce: viazanie inventárov, výroba ochranných obalov, ako aj viazanie dokumentov do tepelnej a hrebeňovej väzby pre knižnicu SNA.

Už niekoľko rokov pretrváva požiadavka na nákup skenera negatívov, ktorý bol pre poruchu vyradený už v roku 2017. Aj preto nebolo možné v posledných rokoch digitalizovať nitrocelulóзовые negatívy a rovnako sa nedarí zabezpečiť softvér pre grafickú úpravu ani štatistický softvér na vyhodnocovanie výsledkov konzervačného výskumu. Iba v minimálnom, nepostačujúcom množstve, bola opäť akceptovaná aj požiadavka na nákup laminačnej fólie nevyhnutne potrebnej na reštaurovanie.

OBRÁZOK 4 – Ukážka archívneho dokumentu pred a po reštaurovaní. Mortuárium z roku 1639, ŠATT. Foto: SNA.

Sprístupňovanie archívnych dokumentov

Napriek tomu, že aj v roku 2021 sprístupňovacie práce v SNA výrazne ovplyvnil priebeh koronavirovej pandémie, zamestnancom sa veľmi dobre darilo pri výkone týchto odborných archívnych činností. V oboch OSAD-och a SBA sa pracovalo na viacerých fondoch a fondových oddeleniach v celkovom rozsahu veľmi slušných, viac ako 600 bm. V OSAD 1 išlo predovšetkým o ukončenie inventarizácie rodu Pálfi - Ústrednej správy majetkov pezińskiej vetvy, a sfinalizovanie čiastkových inventárov rodu Habsburg, Panstvo Holíč – mapy a plány a rodu Habsburg, Panstvo Šaštín – mapy a plány. V OSAD 2 to bol predovšetkým fond Krajinský úrad v Bratislave, pri ktorom sa napriek pandémie a nálezu niekoľko sto archívnych škatúl v ŠABA (v depote v Plaveckom Podhradí), podarilo prakticky ukončiť práce. Spracovaný bol aj fond Povereníctvo SNR pre potravinársky priemysel. Prepisuje sa ešte niekoľko čiastkových archívnych pomôcok, ktoré nemohli byť dosiaľ schválené na VR SNA, vzhľadom na nevyhnutné pandemické odklady jej zasadnutí.

Vo vykazovanom roku sa teda v SNA predovšetkým finalizovali práce na množstve archívnych fondov a fondových oddelení (v niektorých prípadoch išlo o reinventarizáciu). Celkovo tak boli v rámci OSAD 1, OSAD 2 a SBA ukončené práce na rekordných 18 ks archívnych pomôcok (niektoré sú čiastkové):

1. GERBOCOVÁ, Tajana: Povereníctvo SNR pre potravinársky priemysel, 1964 – 1967, Inventár, 32 s.
2. FILARSKÁ, Mária – GERNÁTOVÁ, Alžbeta: Krajinský úrad v Bratislave, Prezídium a sekretariát krajinského prezidenta, 1928 – 1939, Inventár, 311 s.
3. KAFÚNOVÁ, Jana: Krajinský úrad v Bratislave, Administratívne oddelenia, Technické skupiny, Skupina VIII – Všeobecné technické veci, osobné záležitosti technických zamestnancov stavebnej služby, služba zememeračská a hydrografia, 1928 – 1938, Inventár, 40 s.

4. BARTAL, Michal: Krajský úrad v Bratislave, Administratívne oddelenia, Technické skupiny, Skupina IX – Pozemné stavby, Spisová agenda skupiny, 1928 – 1939, Inventár, 37 s.
5. BARTAL, Michal – REPJAK, Lukáš: Krajský úrad v Bratislave, Administratívne oddelenia, Technické skupiny, Skupina IX – Pozemné stavby, Stavebná dokumentácia pozemných stavieb, regulácií a výstavby miest, 1928 – 1939, Inventár, 157 s.
6. REPJAK, Lukáš: Krajský úrad v Bratislave, Administratívne oddelenia, Technické skupiny, Skupina XI – Strojníctvo, elektrotechnika a veci živnostensko-technické, 1928 – 1939, Inventár, 80 s.
7. GAZDÍKOVÁ, Alena – GERBOCOVÁ, Tajana, ČUKAŠOVÁ, Monika a kol.: Krajský úrad v Bratislave, Administratívne oddelenia, Technické skupiny, Skupina XII – Vodné stavby a využívanie vodných síl, 1928 – 1939, Inventár, 188 s.
8. GERBOCOVÁ, Tajana: Krajský úrad v Bratislave, Administratívne oddelenia, Technické skupiny, Skupina XIII – Zemedelsko-technické veci, Zemedelsko-technická stavebná správa Krajského úradu v Bratislave so sídlom v Banskej Bystrici, 1928 – 1939, Inventár, 31 s.
9. GAZDÍKOVÁ, Alena: Krajský úrad v Bratislave, Administratívne oddelenia, Technické skupiny, Skupina XIII – Zemedelsko-technické veci, Zemedelsko-technická stavebná správa Krajského úradu v Bratislave so sídlom v Košiciach, 1928 – 1939, Inventár, 22 s.
10. GAZDÍKOVÁ, Alena: Krajský úrad v Bratislave, Administratívne oddelenia, Technické skupiny, Skupina XIII – Zemedelsko-technické veci, Zemedelsko-technická stavebná správa Krajského úradu v Bratislave so sídlom v Martine, 1928 – 1939, Inventár, 12 s.
11. BARTAL, Michal: Krajský úrad v Bratislave, Administratívne oddelenia, Technické skupiny, Skupina XIII – Zemedelsko-technické veci, Zemedelsko-technická stavebná správa Krajského úradu v Bratislave so sídlom v Nitre, 1928 – 1939, Inventár, 26 s.
12. GERBOCOVÁ, Tajana: Krajský úrad v Bratislave, Učtáreň Krajského úradu v Bratislave 1929 – 1939, Inventár, 21 s.
13. TVRDOŇOVÁ, Daniela: Krajský úrad v Bratislave, Krajský archív, 1928 – 1939, Inventár, 22 s.
14. ORAVCOVÁ Michala: Obvodný bankský úrad v Banskej Bystrici (1934) 1940 – 2000 – čiastkový inventár 1980 – 2000.
15. HRIČOVSKÁ, Janka: Habsburg, cisárske panstvo Holíč, mapy a plány, Inventár, 154 s.
16. HRIČOVSKÁ, Janka: Habsburg, cisárske panstvo Šaštín, mapy a plány, Inventár, 51s.
17. BAKOŠOVÁ Zora: Pálfi, panstvo Pezinok a Svätý Jur, Inventár, 107 s, upravila: KUZMÍKOVÁ, Miriam.
18. KUZMÍKOVÁ, Miriam: Zoznamy účastníkov protifašistického odboja a SNP (Zbierka 27), 168 s.

Práca z domu

Aj v roku 2021 museli zamestnanci SNA, vzhľadom na výnimočné okolnosti a protipandemické opatrenia, vykonávať časť svojej práce z domu. V rámci tejto činnosti zamestnanci OSAD 2 dokončovali vypracovávanie registrov (menný, miestny aj vecný) k archívnemu fondu Krajinský úrad v Bratislave, administratívne oddelenia, s ktorými sa pôvodne nepočítalo. Celkovo už boli takmer dokončené registre k ročníkom 1928 – 1938 v celkovom rozsahu cca 900 strán. Zamestnanci OSAD 1 zase vypracovali registre k fondom Habsburg, manufaktúra na majoliku a porcelán v Holíči a k fondu rod Dubnický-Marcibáni.

Okrem toho sa v oboch OSAD-och, v rámci práce z domu opäť prepisovali aj staršie papierové verzie archívnych pomôcok do elektronickej formy, aby tak mohli byť postupne zverejňované na web stránke SNA (bližšie pozri nižšie).

Riaditeľ SNA v rámci niekoľkých čerpaných dní domácej práce, opäť kontroloval a zredigoval všetky opisy AF (celkom 68 opisov v rozsahu cca 400 strán), ktoré boli následne zaslané na OAR.

Zamestnanci OOAD aj v roku 2021 počas výkonu práce z domu opäť upravovali zábery digitalizovaných dokumentov ich „orezávaním“. Orezaných takto bolo celkom cca 108 tisíc záberov vrátane niekoľko tisíc zvyšných záberov z roku 2020.

Zamestnanci OSV sa v rámci výkonu práce z domu venovali prevažne nižšie popísanej inovácii web stránky SNA vrátane prípravy súpisu fondov.

Prístup k archívnym dokumentom

Bádateľská agenda

Bádateľňa archívu bola počas celého roka otvorená v obmedzenom režime, v súlade s pokynmi a nariadeniami hlavnej hygieničky MV SR súvisiacimi s pandémiou koronavírusu, čo ovplyvnilo aj celkový počet bádateľov, ktorí požiadali o štúdium na základe bádateľského listu a mohlo im byť v rámci opatrení umožnené bádanie. V roku 2021 to bolo celkom 333 bádateľov, z toho 297 tuzemských a 36 zahraničných. V tejto súvislosti sa mierne znížil aj počet bádateľských návštev, ktorý bol 894 (803 tuzemských a 91 zahraničných). Napriek obmedzeniam a regulovanému počtu bádateľov v bádateľni sa suma poplatkov za služby archívu zvýšila. Za služby poskytnuté bádateľskej verejnosti sa tak vybralo takmer 9 000 €, čo okrem iného dokladá, že keď epidemické obmedzenia spôsobili takmer trojmesačné čakacie lehoty na návštevu bádateľne (v ktorej mohli súčasne študovať maximálne piati bádatelia), bádatelia začali tieto návštevy efektívnejšie a intenzívnejšie využívať.

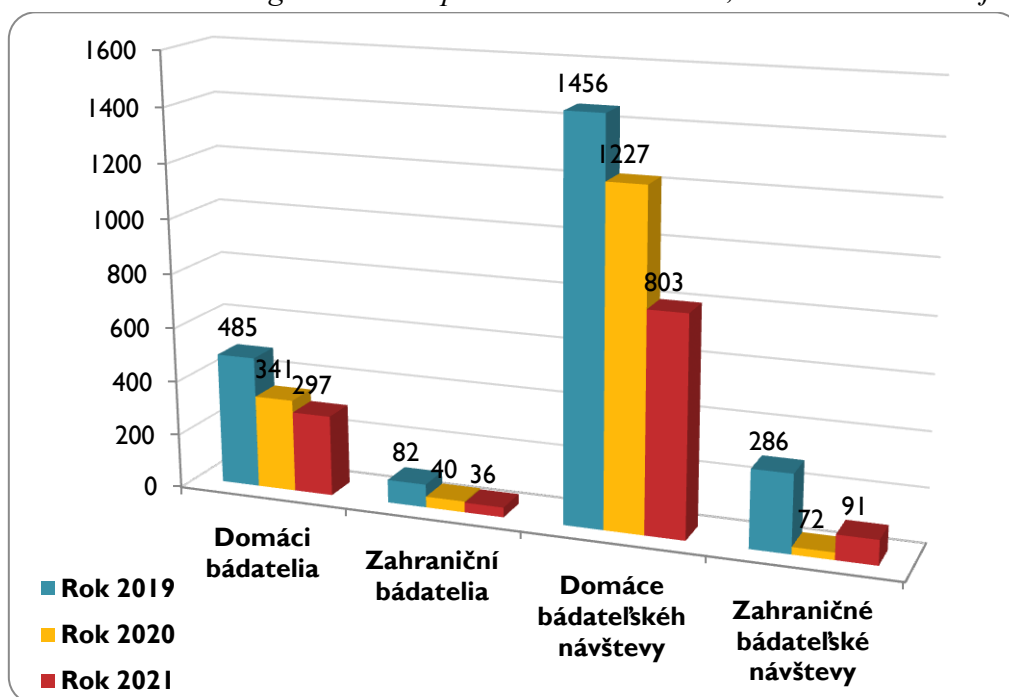
Aj z dôvodu uvedených opatrení sa na SNA obrátilo vedenie ÚPN so žiadosťou o umožnenie nadštandardného bádania v ďalších priestoroch (mimo bádateľne) v súvislosti s urgentným napĺňaním mimoriadnych úloh, ktoré pred ÚPN postavil novoprijatý zákon č. 283/2021 Z. z. o odobratí nezaslúžených benefitov predstaviteľom komunistického režimu. Vedenie SNA, v snahe o promptné napĺňanie úloh štátnych orgánov, vyšlo žiadosti v ústrety

a tak zamestnancom ÚPN boli v druhom polroku mimoriadne, avšak za dodržiavania hygienických predpisov, predkladané archívne dokumenty v priestoroch zasadačky na prvom poschodí („odmenou“ za tento ústretový prístup SNA bolo trestné oznámenie zo strany ÚPN podané na MV SR v súvislosti s údajnými neoprávnenými skartáciami).

Podobne sa SNA zachoval k identickej žiadosti nového vedenia SPF v snahe umožniť rozsiahle preskúvanie aktuálne rozmáhajúcich sa a nie vždy oprávnených (až podvodných) reštitúcií povojnových prídelov a záborov pôdy.

Zamestnanci bádateľne okrem toho, že predkladali archívne dokumenty na štúdium, taktiež prijímali a vybavovali objednávky na fotopráce archívnych dokumentov, poskytovali telefonické a e-mailové konzultácie týkajúce sa štúdiá a dostupnosti archívnych fondov, podmienok štúdia, a pod. Na štúdium do bádateľne boli zo starších fondov do roku 1918 najčastejšie predkladané archívne fondy Pálfi – Panstvo Červený Kameň, Zay - Bučany a osobné fondy Vavro Šrobár a Dušan Samuel Jurkovič. Z archívnych fondov po roku 1918 to boli tradične Ministerstvo vnútra, Minister ČSR s plnou mocou pre správu Slovenska, Štátny pozemkový úrad v Prahe a Policajné riaditeľstvo v Bratislave. Veľký záujem prejavovali bádatelia opäť o digitalizáty zo Slovenskej tlačovej kancelárie. Najviac žiadané fondy po roku 1945 boli Povereníctvo školstva, Povereníctvo zdravotníctva, Povereníctvo pôdohospodárstva a pozemkovej reformy a Ústredný výbor Komunistickej strany Slovenska – Predsedníctvo a Sekretariát. Z najnovších fondov to boli Úrad vlády SR a Fond národného majetku SR.

GRAF 2 – *Bádateľská agenda SNA v porovnaní rokov 2019, 2020 a 2021. Zdroj: SNA.*

Knižnica

Pracovníčky knižnice zabezpečovali počas roku evidenciu kníh v klasickom prírastkovom zozname, evidovali knihy aj v novej aplikácii Knižnica a pokračovali tak v

budovaní elektronického katalógu kníh. Celkovo bolo ku koncu roku v knižničných fondoch SNA a SBA evidovaných 102 190 zväzkov kníh. Prírastok kníh bol 921 zväzkov, z toho 249 bolo vyčlenených a preradených z osobných fondov Ján Maliarik a Ján Oberuč, takmer 80 kníh bolo zakúpených a zvyšok kníh sme získali darom od jednotlivcov alebo inštitúcií (Slovenská správa ciest, Prezídium Policajného zboru). V aplikácii Knižnica zamestnanci zaevidovali za rok 2021 spolu 2 360 zväzkov kníh. Pripomienkovali a priebežne odstraňovali chyby a duplicity vzniknuté pri preklápaní kníh z excelovskej tabuľky do aplikácie Knižnica. Pracovali na reorganizácii časopiseckého fondu, poskytovali konzultácie bádateľom a na prezenčné štúdium vypožičali 554 titulov kníh.

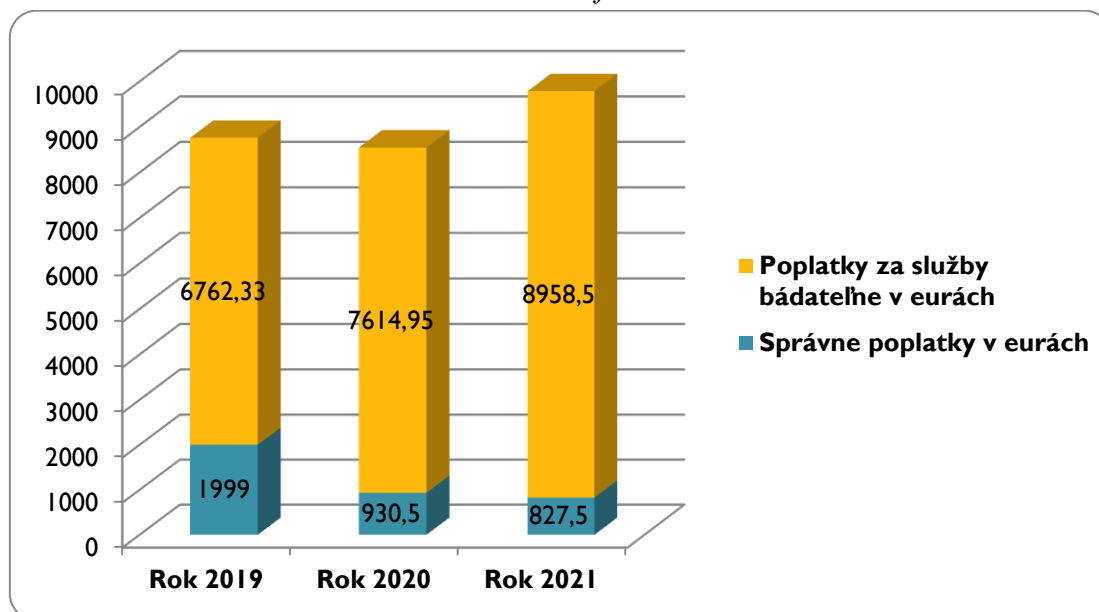
OBRÁZOK 5 – Priestory knižnice SBA. Foto: SBA.

Správna agenda

Najrozsiahlejšiu časť správnej agendy aj v roku 2021 tvorili žiadosti o potvrdenie národnosti, zisťovanie štátnej príslušnosti, žiadosti týkajúce sa presídlenia obyvateľstva a žiadosti súvisiace s usporiadaním pozemkov. Vybavený bol takmer rovnaký počet 1 456 žiadostí ako v minulom roku (r. 2020 – 1478) od tuzemských žiadateľov, a to súkromných osôb, úradov aj súkromných firiem (okresné úrady, Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, Slovenský pozemkový fond, advokátske kancelárie, notári, a pod.). V prípade žiadostí zo zahraničia, išlo predovšetkým o žiadosti z Ukrajiny, Česka, Izraela, Nemecka a USA. V rámci správnej agendy osobitne pribudla agenda vyhľadávania podkladov pre ÚPN vo veci odškodňovania účastníkov protikomunistického odboja, ktorú si pred zavedením protiepidemických opatrení vyhľadávali v bádateľni zamestnanci ÚPN sami. Činnosti v podateľni opäť zabezpečoval jeden zamestnanec, ktorý evidoval všetky žiadosti podané prostredníctvom poštového podniku, osobne alebo elektronicky. V elektronickom systéme na správu registratúry Fabasoft bolo zaevidovaných 2 371 listinných a elektronických záznamov. V priebehu roku zamestnanec viedol aj príručnú registratúru archívu, podľa potreby zabezpečoval vyhotovovanie kópií archívnych dokumentov vrátane ich osvedčovania a v module správnych poplatkov evidoval správne poplatky. Na správnych poplatkoch sa

a vybralo do konca roka 827,50 € . Celková suma vybraná za služby archívu v bádateľni správne poplatky tak v roku 2021 dosiahla 9 786€.

GRAF 3 – Suma za služby archívu a správne poplatky vybrané v SNA v roku 2019, 2020 a 2021. Zdroj: SNA.

Web stránka SNA

Osobitnou a rozsiahlou kapitolou činnosti, ktorú SNA v roku 2021 realizoval v snahe vyrovnáť sa súčasným trendom, je postupná komplexná inovácia web stránky archívu. V rámci inovácie sa pristúpilo k:

- celkovej revízii a zverejneniu súpisu archívnych fondov SNA (revízia prebiehala postupne, v poradí podľa klasifikačnej schémy a bude sa ešte dopĺňať),
- zverejňovaniu zdigitalizovaných archívnych pomôcok k spracovaným archívnych fondov (pomôcky sú zverejňované v plnom znení, s pretlačou SNA a s priamym prepojením z názvu fondu uvedeného v súpise),
- vypracovaniu a zverejňovaniu výročných správ SNA,
- celkovej zmene dizajnu, usporiadania a sprehľadnenia stránky.

V závere roku 2021 tak na vynovenej webovej stránke SNA už bol zverejnený súpis viac ako 1 570 archívnych fondov SNA, kombinovaný s viac ako 240 zdigitalizovanými archívными pomôckami k fondom.

Reštrukturalizácia web stránky SNA sa týka aj SBA, ktorého web stránka ako špecializovaného pracoviska, tvorí aj podstránku webu SNA. Tiež sa tak na tejto podstránke zverejnili archívne fondy SBA a začalo so zverejňovaním archívnych pomôcok.

Zverejnenie archívnych pomôcok má u verejnosti značne pozitívny ohlas a začínajú ich okrem iného využívať aj samotní bádatelia – SNA bude v tejto činnosti pokračovať.

Výskumná, publikačná a kultúrno-osvetová činnosť

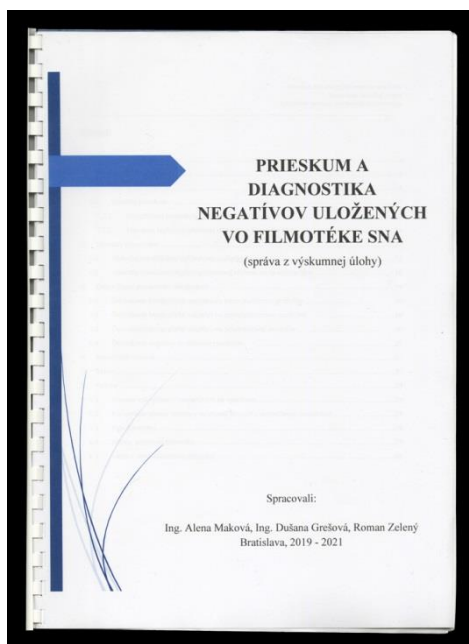
Výskum

Výskum v oblasti ochrany AD bol zameraný na možnosti dekontaminácie archívnych dokumentov. Aj v priebehu roka 2021 zamestnanci OOAD riešili výskumnú úlohu *Vplyv urýchlených elektrónov na vlastnosti papiera*. Druhá časť výskumu bola zameraná na sledovanie mechanických, chemických a optických vlastností troch papierov, na ktorých bol uskutočnený aj predchádzajúci výskum (1. časť). Vzorky papiera boli exponované nižšími dávkami urýchlených elektrónov, než v časti 1., pretože sa ukázalo, že nižšie expozície by postačovali. Doposiaľ sa nerobili mikrobiologické analýzy. Fyzikálne analýzy sa vykonávali na STU FCHPT – Ústave polymérov. Aj z výsledkov tejto časti sa vyhotovila samostatná záverečná správa.

Ukončil sa prieskum mikrofilmov vo filmotéke SNA, ktorý sa začal v roku 2019. Z prieskumu sa pripravuje záverečná správa spolu s odporúčaniami na následné uloženie mikrofilmov a zabezpečenie vhodných ochranných obalov. Po jej ukončení bude bezodkladne postúpená na OAR pre potreby aj iných archívov.

Potom čo boli v závere roku dodané merače teploty a vlhkosti sa pripravujú rozsiahle merania a pozorovania vo všetkých depotoch SNA v roku 2022.

Veľký kus práce sa v roku 2021 odvídal aj na rezortnom výskume Terminologického slovníku archívnictva, ktorý sa už pomaly blíži k finalizácii a pokračovalo sa tiež v individuálnej výskumnej úlohe s názvom *Historická topografia mesta Svätý Jur*. Opäť bola splnená aj ďalšia časť rezortnej úlohy v oblasti elektronického sprístupnenia pečatí a pečatidiel (170 záznamov).

OBRÁZOK 6 – Jedna z prvých správ z prieskumu mikrofilmov vo filmotéke SNA. Foto: SNA.

Publikačná činnosť

Aj v oblasti publikačnej činnosti sa zamestnancom SNA opäť darilo. Najvýznamnejším počínom v tomto smere naďalej ostalo obnovené vydávanie *Slovenskej archivistiky* (ešte do konca roku vyšli obe čísla ročníku 51), ktorej takmer celú redakčnú prácu a veľkú časť príspevkov zabezpečujú v spolupráci s OAR zamestnanci SNA. V záverečnom štádiu prípravy je aj ďalšie dvojčíslo *Spravodaja SBA*.

OBRÁZOK 7 – Obnovené vydávanie *Spravodaja SBA*, ročník 2020 a 2021. Foto: SBA.

Okrem uvedenej redakčnej práce zamestnanci SNA za rok 2021 priamo publikovali:

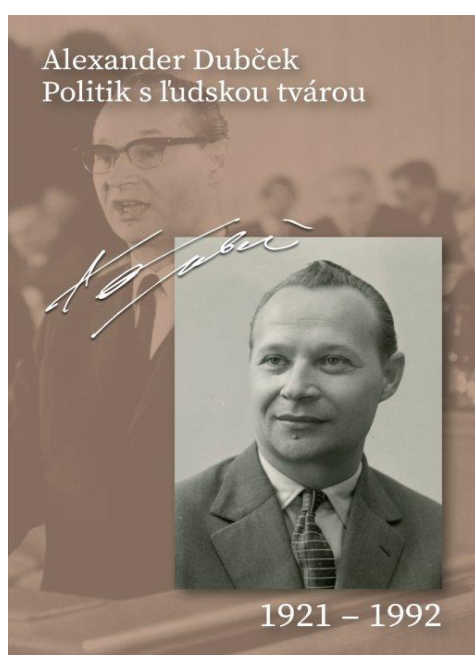
- 1 monografiu v spoluautorstve (P. Konečný - SBA),
- 9 štúdií (z toho 3 v spoluautorstve) - ťažisko: archívne dokumenty a ich využitie, ochrana archívnych dokumentov,
- 17 článkov a správ,
- 12 referátov a recenzií, najmä do *Slovenskej archivistiky*,
- 9 posudkov pre zborníky, odborné časopisy a *Vedeckú radu SNA*.

Kultúrna a osvetová činnosť

Vzhľadom k tomu, že oblasť kultúrno-osvetovej činnosti bola počas koronakrízy jednou najzasiahnutejších oblastí a týkalo sa jej najviac obmedzení, nepodarilo sa opäť (napriek snahe zamestnancov a vykonanej príprave) zrealizovať tradičný Deň otvorených dverí SNA. Formou menšej výstavy ho uskutočnili iba zamestnanci SBA v BŠ. Ťažiskom prezentácie v tejto oblasti sa tak tradične stala realizácia viacerých výstavných projektov archívnych dokumentov.

V rámci roku 2021 tak boli zrealizované nasledovné prioritné výstavné projekty:

- v spolupráci s ostatnými štátnymi archívami to bola výstava **Židovský kódex - temný príbeh histórie** v priestoroch UK,
- v spolupráci s odborom štátnych hraníc MV SR to bola inštalácia výstavy **Trianon v dokumentoch**, na SVS na Drieňovej ulici,
- SNA sa podieľal aj na výstave Parlamentného archívu **A. Dubček – politik s ľudskou tvárou** v priestoroch NR SR,
- špecializované pracovisko SBA pripravilo v spolupráci so Slovenským bankým múzeom a n. o. Berg Schola výstavu **450. výročie prijatia Maximiliánovho banského poriadku**. Následne bola pripravená aj on-line podoba výstavy.

OBRÁZOK 8 – Propagačné plagáty k jednotlivým výstavám. Foto: PA a SBA.

SNA vyhľadal a poskytol aj dokumenty pre viacero ďalších výstavných projektov ako napríklad pre pripravovanú výstavu - **Slovensko v štátnej symbolike** k 100. výročiu československej štátnej symboliky a 30. výročiu obnovenia slovenskej symboliky alebo pre fotokoláž v priestoroch Palugyaovho paláca realizovanú pri udeľovaní vyznamenaní MZV SR v rámci **Pamätného dňa obetí holokaustu a rasového násillia**. Pri tej príležitosti sa podarilo mimoriadne úspešne spropagovať v radoch bratislavského diplomatického zboru a medzi zamestnancami rezortu zahraničných vecí aj vyššie zmienenú spoločnú výstavu štátnych archívov **Židovský kódex - temný príbeh histórie**.

OBRÁZOK 9 – Prezentácia výstavy štátnych archívov v priestoroch MZV SR. Foto: MZV SR.

Opäť sa podarilo zrealizovať aj viacero rôznych iných aktivít v tejto oblasti ako prednášky (celkom 7 prednášok), či vystúpenia zamestnancov SNA na rôznych fórach a konferenciách ako napr. na konferencii *Malé osobnosti veľkých dejín – veľké osobnosti malých dejín*, prednášku na *19. Medzinárodnom montánno-historickom kongrese v Rakúsku* alebo vystúpenie na konferencii *Early Engines* v Dudley pri Birminghame.

Aj v uplynulom roku sa SNA prezentoval vo viacerých médiách, medzi ktorými bol 4 krát rozhlas, 3 krát televízia a 4 príspevky do tlačených médií (napr. viaceré rozhovory pre košické médiá pri odstúpení fondu Kráľovskej právnickej akadémie Košice zo SNA do štátneho archívu v Košiciach, rozhovor do Slovenskej televízie pre dokumentárnu minisériu *Dominanty BA* alebo vystúpenie vedúceho SBA v rádiu Regina k vyššie spomenutej výstave o 450. výročí *Maximiliánovho banského poriadku*).

Aj keď iba v obmedzenej miere sa už v roku 2021 podarilo zrealizovať aspoň niekoľko školských exkurzií, o ktoré je v posledných rokoch stále väčší záujem (dve komentované školské exkurzie po výstave *Židovský kódex*, jedna exkurzia rakúskych študentov - archivárov v SBA BŠ a dve exkurzie študentov VŠ po SNA).

OBRÁZOK 10 – Exkurzia študentov archívniectva Viedenskej univerzity v SBA. Foto: SBA.

Vzdelávanie

Vzdelávanie zamestnancov počas roku 2021 opäť výrazne ovplyvnila pandemická situácia, keď konanie väčšiny plánovaných školení na inštitúte VS bolo zrušených a účasť na značnej časti ponúkaných elektronických on-line školení je komplikovaná z dôvodu zastaraného počítačového vybavenia SNA, ktoré neumožnilo zamestnancom sa na niektoré typy školení sa prihlásiť či pripojiť. V závere roku oblasť vzdelávania nepriaznivo ovplyvnila aj rozsiahla epidemická pozitivita v rodinách a s tým súvisiace karantény zamestnancov. Aj napriek týmto skutočnostiam, často aj svojpomocne (školenia vedúcich pre zamestnancov) či s pomocou OAR (zorganizovaných niekoľko školení priamo v SNA) sa podarilo zabezpečiť aspoň čiastkové preškolovanie väčšiny zamestnancov. Niekoľko zamestnancov sa opäť podieľalo na pedagogickej činnosti v oblasti praxe poslucháčov archívniectva FF UK (prebehla v septembri 2021), v predarchívnej starostlivosti, či adaptačného vzdelávania nových štátnych zamestnancov. Zamestnanci sa v priebehu roku obmedzene (často on-line, či per rollam) zúčastňovali aj na zasadnutiach komisií, poradách a pod. (Vedecká archívna rada, odborné komisie OAR, VR SNA, Komisia pre sociálnu politiku, Odborový zväz polície).

Záverečné hodnotenie

Už druhý rok zložitej situácie spôsobenej opakovaným šírením koronavirovej infekcie a súvisiacimi hygienicko-epidemiologickými protopatreniami na pracoviskách, karanténami a často nevyhnutnými výkonmi prác z domu, opäť dôkladne preveril schopnosti vedúcich a predovšetkým ochotu a prispôsobivosť samotných zamestnancov. Iba vďaka tomu sa podarilo aj v roku 2021 opäť splniť väčšinu pracovných úloh. Medzi viaceré rozsiahle úspešne ukončené úlohy je možné zaradiť finalizáciu spracovania *Ústrednej správy majetkov pezinskej vetvy rodu Pálfi* v OSAD 1, finalizáciu rozsiahleho fondu *Krajinský úrad v Bratislave* v OSAD 2 a ukončenie digitalizácie rozsiahlej vzácnej mapovej časti *Hlavného*

komorsko-grófskeho úradu v SBA. Jednoznačnými úspechmi SNA v spolupráci s OAR v roku 2021 sú pokračovanie vydávania stavovského odborného časopisu Slovenská archivistika (opäť vyšli dve čísla) ako aj komplexná rekonštrukcia webovej stránky v OSV, vrátane nového súpisu archívnych fondov a digitalizácie archívnych pomôcok, ku ktorým bolo zaznamenané množstvo pozitívnych ohlasov odbornej, bádateľskej i laickej verejnosti.

Opäť sa však nepodarilo presadiť výraznejšiu rekonštrukciu budovy SNA, ktorej podmienky pre úschovu archívnych dokumentov sa tak neustále postupne zhoršujú. Vedenie SNA s podporou OAR dokázalo opätovne zabezpečiť aspoň čiastočnú ochranu najzasiahnutejších archívnych fondov ich dezinfekciou v sterilizačnom zariadení MK SR vo Zvolene.

V Bratislave dňa 09. 03. 2022

Mgr. Ivan Tichý PhD.
riaditeľ